

EUROOPA KOHTU OTSUS

11. jaanuar 2000*

Sooline võrdõiguslikkus – Naissoost isikute juurdepääsu piiramine sõjalistele ametikohtadele Bundeswehris

Kohtuasjas C-285/98,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EÜ asutamislepingu artikli 177 (hilisem EÜ artikkel 234) alusel Verwaltungsgericht Hannoveri (Saksamaa) esitatud taotlus, millega soovitakse saada selles kohtus pooleli olevas vaidluses järgmiste poolte vahel:

Tanja Kreil

ja

Bundesrepublik Deutschland,

eelotsust nõukogu 9. veebruari 1976 direktiivi 76/207/EMÜ, meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamisega ning töötingimustega (EÜT L 39, lk 40), eriti selle artikli 2 tõlgendamise kohta,

EUROOPA KOHUS

koosseisus: president G. C. Rodríguez Iglesias, kodade esimehed J. C. Moitinho de Almeida ja L. Sevón, kohtunikud P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet (ettekandja), G. Hirsch, H. Ragnemalm ja M. Wathelet,

kohtujurist: A. La Pergola,

kohtusekretär: haldur L. Hewlett,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- pr Kreil, esindaja advokaat J. Rothardt, Soltau,

- Saksamaa valitsus, esindajad õiguslike esindajate ülesannetes föderalse majandusministeeriumi *Ministerialrat* W.-D. Plessing ja sama ministeeriumi *Regierungsdirektor* C.-D. Quassowski,

- Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja õigusliku esindaja ülesannetes õigusnõunik . J. Grunwald,

arvestades kohtuistungil ettekannet,

olles 29. juuni 1999. aasta kohtuistungil ära kuulunud suulised märkused, mille esitasid pr Kreil (esindaja J. Rothardt), Saksamaa valitsus (esindaja C.-D. Quassowski), Itaalia

* Kohtumenetluse keel: saksa.

valitsus (esindaja D. Del Gaizo, *avvocato dello Stato*), Ühendkuningriigi valitsus (esindaja õigusliku esindaja ülesannetes *Assistant Treasury Solicitor* J. E. Collins, keda abistas QC N. Fleming) ja komisjon (esindaja J. Grunwald),

olles 26. oktoobri 1999. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1. Verwaltungsgericht Hannover esitas 13. juuli 1998. aasta määrusega, mis saabus Euroopa Kohtusse sama aasta 24. juulil, EÜ asutamislepingu artikli 177 (hilisem EÜ artikkel 234) alusel eelotsuse küsimuse nõukogu 9. veebruari 1976. aasta direktiivi 76/207/EMÜ, meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamisega ning tööttingimustega (EÜT L 39, lk 40, edaspidi „direktiiv”), eriti selle artikli 2 tõlgendamise kohta

2. See küsimus kerkis esile kohtuasjas pr Kreil vs. Bundesrepublik Deutschland, seoses keeldumisega võtta asjaomane isik tööle Bundeswehri hooldustalitusse (relvade elektromehhaanika).

Õiguslik raamistik

3. Direktiivi artikli 2 lõigetes 1 – 3 on sätestatud:

„1. Järgnevate sätete kohaldamisel tähendab võrdse kohtlemise põhimõtte seda, et puudub igasugune otsene või kaudne sooline diskrimineerimine, eriti seoses perekonnaseisuga.

2. Käesolev direktiiv ei piira liikmesriikide õigust selle kohaldamisalast välja arvata selline kutsealane tegevus, ja kui see on asjakohane, siis ka sellega seotud koolitus, mille puhul tegevuse laadi või konteksti tõttu on töötaja sugu määravaks teguriks.

3. Käesolev direktiiv ei piira naiste kaitset käsitlevate sätete kohaldamist, eriti seoses raseduse ja sünnitusega.”

4. Direktiivi artikli 9 lõike 2 kohaselt „Liikmesriigid hindavad perioodiliselt artikli 2 lõikes 2 viidatud kutsealaseid tegevusi, et sotsiaalset arengut silmas pidades otsustada, kas asjaomaste väljaarvamiste säilitamine on põhjendatud. Nad teatavad komisjonile selle hindamise tulemustest”.

5. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland* (Saksamaa Liitvabariigi Põhiseaduse) artiklis 12 a on sätestatud:

„(1) Meessoost isikud, kellel täitunud 18 eluaastat, võivad olla kutsutud relvastatud jõudude, föderatsiooni piirivalvesse või tsiviilkaitse korpuse teenistusse.

...

(4) Kui kaitseseisukorra perioodil tsiviilmeditsiini teenistuste ja sõjaväe haiglate nõudlus personali järele ei saa kaetud vabatahtlikul alusel võivad seadusega või seaduse alusel olla samasse teenistusse kutsutud 18 kuni 55 aastased naised. Naised ei või mingil juhul täita teenistusülesandeid, mis on seotud relva kandmisega”.

6. Naissoost isikute võimalusi Bundeswehris töötamiseks reguleerib eeskätt Soldatengesetzi (sõjaväelaste seadus, edaspidi „SG”) artikli 1 lõige 2 ja Soldatenlaufbahnverordnungi (sõjaväekarjääri määrustik, edaspidi „SLV”) artikkel 3 a, mille kohaselt naised võivad teenistusse võtta üksnes vabatahtlikkuse alusel ja ainult meditsiiniteenistustesse ja sõjaväe muusikaüksustesse.

Põhikohtuasi

7. Elektrooniku haridusega pr Kreil esitas 1996. aastal taotluse asuda vabatahtlikuna teenistusse Bundeswehris, soovides asuda tööle hooldustalituses (relvade elektromehhaanika). Värbamistalitus ja seejärel ka Bundeswehri personalihalduskeskus lükkasid taotluse tagasi, tuues põhjenduseks, et seadus ei võimalda võtta naissoost isikuid töökohtadele, mis on seotud relvade kasutamisega.

8. Asjaomane isik esitas seejärel Verwaltungsgericht Hannoveri (Hannoveri halduskohus) hagiavalduse, väites eeskätt, et tema taotluse tagasilükkamine üksnes tema soolise kuuluvuse tõttu on vastuolus ühenduse õigusega.

9. Leides, et kohtuvaidluse lahendamiseks tuleb anda tõlgendus direktiivile, otsustas Verwaltungsgericht Hannover lükata otsuse tegemise edasi ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas Soldatengesetzi (sõjaväelaste seaduse) 15. detsembri 1995. aasta redaktsiooni (BGBl. I, lk 1737), (mida on viimati muudetud 14. detsembri 1997. aasta seadusega (BGBl. I, lk 2846)) artikli 1 lõike 2 kolmas lause ja Soldatenlaufbahnverordnungi (sõjaväekarjääri määrustiku) 28. jaanuaril 1998 avaldatud redaktsiooni (BGBl. I, lk 326) artikkel 3 a, mille kohaselt sõjaväeteenistusse vabatahtlikkuse alusel värvatud naissoost isikud võivad töötada üksnes meditsiiniteenistuses ja sõjaväe muusikaüksustes ning nende töökoht ei või mingil juhul hõlmata relvade kasutamist, on vastuolus nõukogu 9. veebruari 1976. aasta direktiiviga 76/207/EMÜ, eeskätt selle artikli 2 lõike 2 sätetega?“

Eelotsuse küsimus

10. Selle küsimusega küsib edasisuunanud kohus sisuliselt, kas direktiiv on vastuolus riiklike õigusaktide kohaldamisega, nagu Saksamaa õigusaktid, mille kohaselt naissoost isikuid ei ole õigus võtta tööle sõjaväelistele ametikohtadele, mis hõlmavad relvade kasutamist ja mis lubavad võtta neid tööle vaid meditsiiniteenistusse ja sõjaväe muusikaüksustesse.

11. Pr Kreil väidab, et sellise piirangu näol on tegemist direktiiviga vastuolus oleva otsese diskrimineerimisega. Ta leiab, et ühenduse õiguse seisukohalt ei saa pidada lubatavaks, et teatava seaduse või määrusega ei võimaldata naissoost isikul asuda tööle soovitud ametikohale.

12. Saksamaa valitsus väidab seevastu, et ühenduse õigus ei ole vastuolus kõneluste SG ja SLV sätetega, mis on kooskõlas põhiseaduses sätestatud eeskirjaga, mille kohaselt naissoost isikud ei või teenida relvastatud väeosades. Saksamaa valitsuse väitel ei reguleerita ühenduse õigusega üldjuhul riigikaitsega seotud küsimusi, mis kuuluvad ühise välis- ja julgeolekupoliitika valdkonda ja mis jäävad liikmesriikide pädevusalasse. Isegi kui eeldada, et mainitud direktiivi võiks kohaldada relvajõudude suhtes, on kõnealuseid riiklikke õigusaktide sätteid, millega piiratakse naissoost isikute töötamist teatavatel ametikohtadel Bundeswehris, võimalik põhjendada direktiivi artikli 2 lõigete 2 ja 3 alusel.

13. Oma suulised märkused esitanud Itaalia ja Ühendkuningriigi valitsused toetavad põhimõtteliselt seisukohta, et sõjaväe korraldust ja võitlusvõimet hõlmavad otsused ei kuulu asutamislepingu kohaldamisalasse. Lisaks sellele väidavad mainitud valitsused, et direktiivi artikli 2 lõige 2 võimaldab põhjendada teatavatel tingimustel naissoost isikute lahinguväeüksustesse teenistusse võtmisest keeldumist.

14. Komisjon leiab, et direktiivi, mida saab kohaldada avaliku teenistuse töösuhete suhtes, kohaldatakse ka sõjaväe töösuhete suhtes. Komisjon on seisukohal, et direktiivi artikli 2 lõike 3 alusel ei ole võimalik põhjendada naissoost isikute kõrgemat kaitsetaset selliste ohtude vastu, mis on suunatud samaväärselt nii meeste kui naiste vastu. Komisjoni arvates peab otsuse, kas pr Kreili taotletav ametikoht kuulub selliste ametikohtade hulka, mille puhul, nagu on sätestatud direktiivi artikli 2 lõikes 2, võivad tegevuse laadi või konteksti tõttu sellel töötada vaid mehed ja mitte naised, tegema edasisuunav kohus, pidades seejuures silmas proportsionaalsuspõhimõtet ning arvestades liikmesriigile oma konkreetsete eripärade osas jäetud hindamisvabadust ja kohaldades soolise võrdõiguslikkuse põhimõtet.

15. Esmalt tuleb märkida, et, nagu Euroopa Kohus on toonud välja 26. oktoobri 1999. aasta Sirdari kohtuasjas (C-273/97, EKL lk I-7403) tehtud kohtuotsuse punktis 15, võtavad liikmesriikide sõjavägede korraldust puudutavaid otsuseid vastu liikmesriigid ise, võttes oma sise- ja välisjulgeoleku tagamiseks vajalikud meetmed. Samas ei tähenda see, et sellised otsused jäävad täies ulatuses ühenduse õiguse kohaldamisalast välja.

16. Nagu Euroopa Kohus on juba varasemalt otsustanud, on asutamislepingus nähtud ette erandeid, mida võib kohaldada julgeolekut ähvardavates olukordades, vaid artiklites 36, 48, 56, 223 (pärast muutmist EÜ asutamislepingu artiklid 30, 39, 46 ja 296) ning 224 (hilisem EÜ asutamislepingu artikkel 297), mis hõlmavad vaid piiratud võimalikke erakorralisi olukordi. Sellest ei saa järeldada, et on olemas veel täiendav üldine asutamislepingus sõnaselgelt sätestamata piirang, mis välistab ühenduse õiguse kohaldamisalast mis tahes riiklikku julgeoleku tagamiseks võetud meetmed. Sellise piirangu tunnustamine, mis jääb väljapoole konkreetseid erandeid kindlaksmääravatest asutamislepingu sätetest, võib ohustada ühenduse õiguse siduvat iseloomu ja ühetaolist kohaldamist (vt 15. mai 1986. aasta kohtuotsust Johnstoni kohtuasjas 222/84, EKL lk 1651, punkt 26 ja ülalmainitud Sirdari kohtuotsuse punkti 16).

17. Eelmises punktis osutatud asutamislepingute artiklites mainitud julgeoleku mõiste hõlmab samaaegselt liikmesriigi sisejulgeolekut, nagu see oli Johnstoni kohtuotsusega seotud põhikohtuasjas ning liikmesriigi välist julgeolekut, nagu Sirdari kohtuotsuse põhikohtuasjas (vt 4. oktoobri 1991. aasta kohtuotsust Richarti ja „Les Accessoires Scientifiques“ kohtuasjas C-367/89, EKL lk I-4621, punkt 22 ja 17. oktoobri 1995. aasta

kohtuotsust Leiferi e.a. kohtuasjas C-83/94, EKL lk I-3231, punkt 26 ja ülalmainitud Sirdari kohtotsuse punkti 17).

18. Seejuures hõlmavad teatavad asutamislepinguga ette nähtud erandid ainult kaupade, isikute ja teenuste vaba liikumist ja mitte asutamislepingu sotsiaalsätteid, mille hulka kuulub pr Kreili poolt välja toodud soolise võrdõiguslikkuse põhimõte. Euroopa Kohtu kohtupraktika kohaselt on mainitud põhimõte üldise ulatusega ja direktiivi kohaldatakse avaliku sektori töösuhete puhul (vt 21. mai 1985. aasta kohtuotsust kohtuasjas 248/83, komisjon v. Saksamaa, EKL lk 1459, punkt 16, 2. oktoobri 1997. aasta kohtuotsust Gersteri kohtuasjas C-1/95, EKL lk I-5253, punkt 18 ja ülalmainitud Sirdari kohtuotsuse punkti 18).

19. Seega on direktiiv põhikohtuasjas välja toodud olukorras kohaldatav.

20. Direktiivi artikli 2 lõike 2 kohaselt on liikmesriikidel õigus jätta direktiivi kohaldamisalast välja sellised ametialased tegevused, mille puhul sooline kuuluvus on seoses nende ametialade iseloomu või nende teostamise tingimustega määravaks tingimuseks; seejuures tuleb silmas pidada, et säte, mis moodustab direktiivis sätestatud individuaalse õigusest tehtava erandi, tuleneb vastava sätte rangest tõlgendamisest (vt ülalmainitud Johnstoni kohtuotsuse punkti 36 ja Sirdari kohtuotsuse punkti 23).

21. Euroopa Kohus on näiteks tunnistanud, et sooline kuuluvus võib olla määravaks tingimuseks selliste ametite puhul, nagu vangivalvurid ja ülemvangivalvurid (30. juuni 1988. aasta kohtuotsus kohtuasjas 318/86, komisjon vs. Prantsusmaa, EKL, lk 3559, punktid 11 kuni 18), teatavad sellised tegevusalad, nagu politsei tegevus tõsiste siseriiklike rahutuste korral (ülalmainitud Johnstoni kohtuasja punktid 36 ja 37) või teenistus teatavates erilahinguüksustes (ülalmainitud Sirdari kohtuotsuse punktid 29 kuni 31).

22. Liikmesriik võib võimaldada vastavalt vajadusele vaid meestele või naistele juurdepääsu sellistele ametikohtadel ja vastavale koolitusele. Sellisel juhul on liikmesriigil direktiivi artikli 9 lõike 2 kohaselt kohustus vaadata mainitud ametikohtade loend perioodiliselt läbi, et veenduda, et direktiiviga kehtestatud üldisest korraldusest tehtavad erandid on sotsiaalseid arenguid silmas pidades endiselt asjakohased (ülalmainitud Johnstoni kohtuotsuse punkt 37 ja Sirdari kohtuotsuse punkt 25).

23. Lisaks sellele tuleb vastavalt Euroopa Kohtu poolt ülalmainitud Johnstoni kohtuotsuse punkti 38 ja ülalmainitud Sirdari kohtuotsuse punkti 26 kohaselt mis tahes üksikisiku õiguse, nagu soolise võrdõiguslikkuse puhul tehtava erandi korral järgida ühenduse õiguse üldpõhimõtete hulka kuuluvat proportsionaalsuse põhimõtet. Selle põhimõtte kohaselt ei või erandid ulatuda kaugemale sellest, mis on asjakohane ja vajalik püstitatud eesmärkide saavutamiseks ning selle kohaselt tuleb võimalikult täielikult ühitada võrdse kohtlemise põhimõtet kõnealuse tegevuse rakendamise tingimuste jaoks oluliste avaliku julgeoleku nõuetega.

24. Riiklikel ametiasutustel on vastavalt konkreetsetele vajadustele teatav hindamisvabadus selles osas, mis puudutab meetmeid, mida nad peavad vajalikuks selleks, et tagada avalik julgeolek liikmesriigis (vt ülalmainitud Leiferi e.a. kohtuotsuse punkti 35 ja Sirdari kohtuotsuse punkti 27).

25. Nagu Euroopa Kohus on rõhutanud ülalmainitud Sirdari kohtuotsuse punktis 28, tuleb seega kontrollida, kas antud juhul on riiklike ametiasutuste poolt neile ettenähtud hindamisvabaduse piires võetud meetmed suunatud tegelikult avaliku julgeolekuga seotud eesmärgi täitmisele ning kas need meetmed on selle eesmärgi täitmiseks asjakohased ja vajalikud.

26. Nagu on mainitud käesoleva kohtuotsuse punktides 5, 6 ja 7, põhjendatakse keeldumist põhikohtuasja hageja töölevõtmiseks vastavalt tema soovile Bundeswehri koosseisus asjaoluga, et Saksamaa õigusaktide kohaselt ei võeta naissoost isikuid üldse tööle sõjaväelistele ametikohtadele, mis on seotud relva kasutamisega, naiste töölevõtmine on lubatud vaid meditsiiniteenistusse ja sõjaväe muusikaüksustesse.

27. Arvestades sellise peaaegu kõiki Bundeswehri ametikohti hõlmava erandi ulatust, ei saa seda erandit käsitleda põhjendatud erandina, mille kohaldamise aluseks on nende ametialade iseloom või nende teostamise eritingimused. Direktiivi artikli 2 lõikes 2 sätestatud erandeid võib kohaldada aga vaid konkreetsete tegevusalade suhtes (vt ülalmainitud kohtuasja komisjon vs. Prantsusmaa tehtud otsuse punkti 25).

28. Liiatigi ei saa isegi sõjaväe eripära arvestades pidada üksnes asjaolu, et sõjaväes teenivatel isikutel võib tekkida vajadus kasutada relvi, piisavaks selleks, et välistada naissoost isikute töölevõtmine sõjaväelistele ametikohtadele. Saksamaa valitsuse selgituse kohaselt toimub ka neis väeosades, kuhu naissoost isikutel on võimalik tööle asuda relvade kasutamise alane väljaõpe, mis võimaldab nende teenistuste töötajatel end kaitsta ja anda abi teistele.

29. Seda silmas pidades ning arvestades neile kõnealuse erandi rakendamiseks ette nähtud hindamispiire, ei saanud riiklikud ametiasutused proportsionaalsuse põhimõtet rikkumata leida, et kõikide Bundeswehri relvastatud üksustesse võib üldises korras tööle võtta üksnes meessoost isikuid.

30. Mis puutub Saksamaa valitsuse poolt välja toodud direktiivi artikli 2 lõike 3 võimalikku kohaldamist, siis on selle sätte eesmärgiks, nagu Euroopa Kohus on märkinud ülalmainitud Johnstoni kohtuotsuse punktis 44, tagada ühelt poolt naiste tervisliku seisundi ja teiselt poolt naise ja tema lapse erilise suhte kaitset. Mainitud säte ei võimalda välistada naiste juurdepääsu ametikohale põhjendusel, et naine peab olema meestest enamal määral kaitstud ohtude vastu, mis ei ole seotud eraldi väljatoodud spetsiifiliste naiste kaitsevajadustega.

31. Eelnevast tuleneb, et naissoost isikute relvade kasutamisega seotud mis tahes sõjaväelisele ametikohale töölevõtmisest keeldumine ei kuulu direktiivi artikli 2 punkti 3 kohaselt naise kaitseks lubatavate kohtlemise erinevuste hulka.

32. Seega tuleb eelotsuse küsimusele vastata, et direktiiviga ei lubata kohaldada selliseid riiklikke õigusakte, nagu Saksamaa õigusaktid, mis välistavad üldise eeskirjana naissoost isikute töölevõtmise relvade kasutamisega seotud sõjaväelistele ametikohtadele ja lubavad naiste töölevõtmist vaid meditsiiniteenistusse ja sõjaväe muusikaüksustesse.

Kohtukulud

33. Euroopa Kohtule märkusi esitanud Saksamaa, Itaalia ja Ühendkuningriigi valitsuste ning Euroopa Ühenduste Komisjoni kohtukulusid ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus siseriiklikus kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse see kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS,

vastates Verwaltungsgericht Hannoveri 13. juuli 1998. aasta määrusega esitatud küsimustele, otsustab:

Nõukogu 9. veebruari 1976. aasta direktiiviga 76/207/EMÜ, meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamisega ning töötingimustega, ei lubata kohaldada selliseid riiklikke õigusakte, nagu Saksamaa õigusaktid, mis välistavad üldise eeskirjana naissoost isikute töölevõtmise relvade kasutamisega seotud sõjaväeliste ametikohtadele ja lubavad naiste töölevõtmist vaid meditsiiniteenistusse ja sõjaväe muusikaüksustesse.

Rodríguez Iglesias

Moitinho de Almeida

Sevón

Kapteyn

Gulmann

Puissochet

Hirsch

Ragnemalm

Wathelet

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 11. jaanuaril 2000 Luxembourgis.

Kohtusekretär

President

R. Grass

C. G. Rodríguez Iglesias